

obce Mohelno. Z topografického hlediska se nachází na relativně příkrém svahu cca 30 m nad jedním z ohybů původního meandru řeky Jihlavy, v nadmořské výšce okolo 300 m. Popisovaný svah tvoří úpatí protáhlé ostrožny, která pozvolna klesá směrem k jihovýchodu do údolí řeky Jihlavy z plošiny nad ní s vrcholovou kótou 432 m n. m. Při sníženém stavu hladiny má lokalita podobu cca 200 m dlouhé a 20 m široké obnažené pláže (obr. 12). Podloží pláže tvoří granulity gřohlské jednotky moldanubika, které zde překrývá různě mocná vrstva spraš a svahových hlín. Díky zaměřování každého nalezeného artefaktu je zřejmé, že archeologické nálezy jsou rozptýleny na menší ploše o maximálních rozměrech 80 × 15 m s jednou výraznou kumulací na jejím východním okraji, nacházejícím se při vyústění hluboké strže do bývalého koryta řeky Jihlavy, kterou při vlhčích fázích roku protéká periodická vodoteč. Západně od vyústění strže se nacházejí zbytky pleistocenní terasy řeky Jihlavy, která obsahuje mimo štěrkopisky i různě velké ploché valouny amfibolitu, které zde byly v pravěku povrchově exploatovány a zpracovávány. Svědčí o tom zmíněná koncentrace nálezů na východním okraji lokality, která se projevovala jako cca 3 × 2 m velký, oválný klast dílenského odpadu spočívajícího v pokryvném svahovém sedimentu a sestávajícího z několika rozštípaných valounových desek amfibolitu, doprovázených drobnou amfibolitovou debitází a zlomeným polotovarem sekeromlatu. Z dalších nálezů se zde podařilo vyzvednout ještě tři štípané artefakty z rohovce typu Krumlovský les variety II (včetně drásadla na masivním semikortikálním úštěpu), šest drobných zlomků středozrné keramiky, dva celé a jeden poškozený valounový otloukač a tři úštěpy z lokálního jemnozrného granulitu. Menší kolekce štípaných artefaktů v počtu dalších sedm kusů byla získána bez náznaku dílčích koncentrací v prostoru pláže. Jedná se o dva zlomky čepelí a počátkové jádro z rohovce typu Krumlovský les variety II, dírovač na čepeli a další zlomenou čepel z přepáleného silicitu. U dvou zbývajících artefaktů (patinovaný zlomek rohovce a masivní úštěp z vínově hnědého radiolaritu) nelze vyloučit oproti zbytku souboru jejich větší stáří (mladý/pozdní paleolit?). Dosavadní poznatky o využívání amfibolitu na produkci broušené kamenné industrie na jihozápadní Moravě (cf. Vokáč 2008, 154–159; Bartík 2013) dovolují, ve spojení s charakterem nalezené keramiky a štípaných artefaktů, datovat zdejší lidské aktivity do neolitu, s největší pravděpodobností do lengyelské kultury. Právě v tomto období, konkrétně z fází Ia a Ib (Lengyel I), jsou známy v nedalekém okolí sekundární dílny na sídlištích (Mohelno – několik poloh, Dukovany, Březník, Rešice-Kordula ad.), které zpracovávaly valouny amfibolitu na výrobu broušených sekeromlatů, motyk i seker (Vokáč 2008, 154–159). V případě zájmové lokality

Obr. 12. Mohelno – „Topoly“. Pohled na lokalitu od západu. Foto J. Bartík.

Fig. 12. Mohelno – ‘Topoly’. View of the site from the west. Photo by J. Bartík.

„Topoly“ se jedná se o vůbec první přímé doklady exploatace amfibolitu (ze sekundárního zdroje) na jihozápadní Moravě spojené s primární dílnou situovanou mimo areál sídliště. Nejbližší primární výchoz amfibolitu proti proudu řeky se nachází necelé 2,5 km od lokality, v místech dnešní hráze Dalešické vodní nádrže. Lokalita bude vzhledem ke svému významu a potenciálu pro další výzkum dále monitorována.

Literatura

- Bartík, J. 2013:** Broušená a ostatní kamenná industrie kultury s moravskou malovanou keramikou z prostoru nejzápadnější Moravy. In: M. Metlička (ed.): *Příspěvky z 31. pracovního setkání Otázky neolitu a eneolitu našich zemí*. Archeologie v západních Čechách 6. Plzeň: Západočeské muzeum v Plzni, 118–154.
- Vokáč, M. 2008:** *Broušená a ostatní kamenná industrie z neolitu a eneolitu na jižní Moravě se zvláštním zřetelem na lokalitu Těšetice-Kyjovice*. Rkp. disertační práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav archeologie a muzeologie. Uloženo: Ústřední knihovna Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Dostupné také z: <https://is.muni.cz/th/co134/>.

Summary

In 2024, several surface surveys were conducted in the area around the Mohelno and Dalešice reservoirs. The investigation was prompted by the regional cooperation project ‘Middle course of the River Jihlava as part of the historical route connecting the Bohemian-Moravian Highlands with the South Moravian valleys’ and resulted in the discovery of a new archaeological site at the bottom of the Mohelno reservoir, in the ‘Topoly’ field (Mohelno cadastral area, Třebíč District; Fig. 12). It can be interpreted as an exploitation and primary workshop site for processing amphibolite cobbles used in the production of polished stone tools. These workshop activities can be tentatively dated to the Lengyel culture period. Given the site’s significance and research potential, it will be further monitored.

Jaroslav Bartík, Petr Škrdla, Milan Vokáč, Aleš Hoch, Tomáš Rohovský, Petr Knotek, Marcel Lengyel

Nechvalín (okr. Hodonín)

„Bílé hlíny“, „Nádědiny“.

Neolit, lengyelská kultura. Sídliště, příkopové ohrazení. Geofyzikální průzkum. Průzkum. Uložení nálezu: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.0461247N, 17.0756242E

V rámci systematického výzkumu lengyelského osídlení v prostoru Ždánického lesa a jeho blízkého okolí se v roce 2024 podařilo při analýze ortosnímků zemského povrchu identifikovat porostové příznaky většího množství potenciálních zahloubených objektů a také kruhové struktury v polních tratích „Bílé hlíny“ a „Nádědiny“. Porostové příznaky byly zjištěny u jižního okraje katastru obce Nechvalín a na jeho rozhraní s katastrem obce Ostrovánky, pod kterým byla v minulosti lokalita uvedena poprvé do literatury. Polykulturní neolitické sídliště ze staršího stupně kultury s lineární malovanou keramikou (nejstarší fáze MMK Ia) zde na přelomu milénia objevil M. Hložek (2001). Nepočtený lengyelský materiál odtud později analyzoval J. Šmarda (2007). Oproti původnímu předpokladu, který kladl hlavní část lokality na jižní svah podél severozápadního okraje Ostrovánek, se

zdá, že lokalita se rozkládá na mnohem větší ploše a výrazně zasahuje i na katastr Nechvalína. Většina porostových příznaků byla zjištěna v širším okolí kóty 335 m, která je nejvyšším bodem rozlehlého plató, jež přechází ve svahy do všech světových stran, přičemž směrem k severovýchodu pak formou protáhlé ostrožny. Geologické podloží je tvořeno spraší.

K nejzajímavějším zjištěním se řadil porostový příznak kruhového tvaru o průměru 85 m a šířce 5–6 m (obr. 13), který zde predikoval výskyt doposud neznámého příkopového ohrazení. Výrazně méně zřetelné pak byly náznaky dalšího (vnějšího) příkopu s šířkou okolo 115 m. S ohledem na doložené osídlení lokality ve fázi MMK Ia zde byla následně provedena geofyzikální prospekce, která již spolehlivě prokázala existenci nového dvojitého rondelu opatřeného čtyřmi protilehlými vstupy orientovanými v osách SSV–JJZ a SZZ–JVV. Uvnitř rondelu se podařilo zjistit i palisádový žlab, který obíhá ve vzdálenosti cca 5 m přinejmenším část obvodu vnitřního příkopu. Zajímavé je technické provedení vnějšího příkopu, který má na mnoha místech značně nepravidelný tvar a velmi špatně čitelnou vnitřní hranu. Ve vzdálenosti 20–25 m západně od vnějšího příkopu rondelu

byl zjištěn další palisádový žlab (v některých úsecích dvojitý), který vymezoval plochu, jejíž celkový rozsah prozatím nemůže být stanoven, jelikož žlab pokračoval severním i jižním směrem mimo měřenou plochu. Je tedy možné, že rondel byl součástí většího ohrazeného sídlištního areálu, jehož podrobnější strukturu objasní až další měření a cílený výzkum. Na výsledném magnetogramu bylo identifikováno ještě několik stovek dalších anomálií, které zde dokládají velmi husté osídlení. Zmínit lze především několik dobře viditelných půdorysů dlouhých domů (stavebních komplexů) náležejících pravděpodobně sídlišti kultury s lineární keramikou, které je s mladším sídlištěm lengyelské kultury s rondelem v částečné superpozici.

Intenzivní neolitické osídlení zde dokládají i movité nálezy získané na povrchu lokality v širším okolí rondelu, mezi kterými převládá štípaná kamenná industrie vyrobená převážně z rohovce typu Krumlovský les, několika kusy je však zastoupen také, pro nejstarší fázi MMK charakteristický, obsidián.

Objev dvojitého kruhového areálu u Nechvalína představuje významný nálezy, který přinese nové poznatky o charakteru rondelové architektury lengyelské kultury na Moravě.

Literatura

Hložek, M. 2001: Pravěk a středověké osídlení Ostrovánky a okolí.

In: *Ostrovánky*. Ostrovánky, 8–21.

Šmarda, J. 2007: *Nové lokality z moravskou malovanou keramikou na jižním okraji Chřibů*. Rkp. diplomové práce. Masarykova univerzita.

Filozofická fakulta. Ústav archeologie a muzeologie. Uloženo:

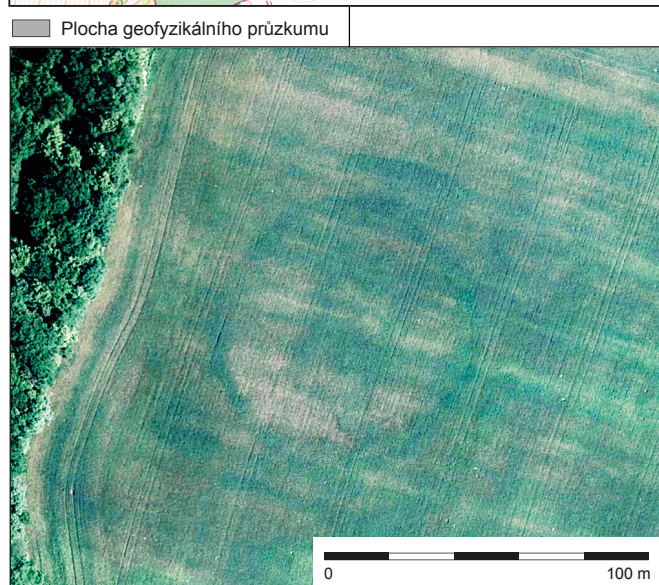
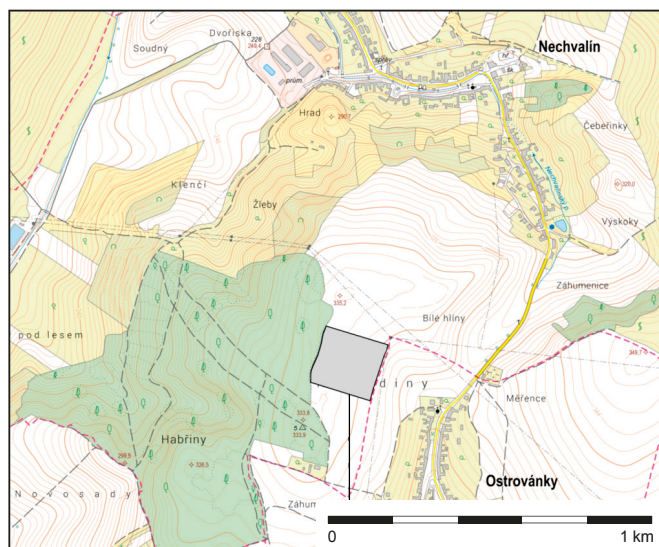
Ústřední knihovna Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.

Dostupné také z: https://is.muni.cz/th/108375/ff_b/.

Summary

In 2024, cropmarks of a ditched enclosure (Fig. 13) and other settlement features were discovered at a multi-period Neolithic site located between the villages of Nechvalín and Ostrovánky (Hodonín District). As previous research had confirmed occupation from the Moravian Painted Ware culture Ia phase (Šmarda 2007) at the settlement in the 'Bílé hlíny' field, a verification geophysical survey was conducted, confirming the presence of a double rondel with four entrances and both inner and outer palisade trenches. The discovery of this double circular enclosure in Nechvalín represents an important find that will bring new insights into the Lengyel culture rondel architecture in Moravia.

Jaroslav Bartík, David Cibulka

Obr. 13. Nechvalín. Plocha geofyzikální prospekce a porostové příznaky dvojitého rondelu. Podkladová mapa: mapy.cz; autor J. Bartík, D. Cibulka.

Fig. 13. Nechvalín. Area of geophysical survey and cropmarks of the double rondel. Base map: mapy.cz; authors J. Bartík, D. Cibulka.

Němčice nad Hanou (okr. Prostějov)

„Podsedky ve višňůvkách“, parc. č. 6657.

Lengyelská kultura. Ojedinělý artefakt. Povrchový sběr. Průzkum.

Uložení nálezu: Muzeum Komenského v Přerově, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.3611914N, 17.1785858E

V roce 2014 byl terénním archeologem Muzea Komenského v Přerově prostřednictvím povrchového sběru na katastru obce Němčice nad Hanou v poloze „Podsedky ve višňůvkách“ nalezen ojedinělý exemplář kamenné broušené industrie (obr. 14). Místem nálezu je poloha situovaná na pravobřežní straně potoka Žlebůvka, který představuje levostranný přítok říčky Haná. Jde o severní okraj táhlého zarovnaného hřebetu zakončený terasovitými úpravami. Nadmořská výška místa okolí nálezu činí 250 m.